

Professor Manei Klemenčič] Voprosy obrazovaniya. №1. 10–17. Retrieved from: <https://vo.hse.ru/data/2016/03/21/1128168175/Interview%20Klemencic.pdf>

15. Franko, I. (2011). *Ukradene shchastya*. [Stolen happiness] Kharkiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

НИКОЛАЄНКО Станіслав Миколайович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, ректор Національного університету біоресурсів та природокористування

Наукові інтереси: управління освітою.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

NIKOLAYENKO Stanislav Nikolaevich – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor Corresponding Member of the National Academy of Sciences of Ukraine, Rector of the National University of Life and Environmental Sciences,

Circle of scientific interests: education management.

Дата надходження рукопису 16. 08. 2018.

Рецензент – д.пед. н., професор М. І. Садовий

УДК 37.091.4

ПАНТЮК Тетяна Ігорівна –

доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ORCID iD: 0000-0003-0672-9663

e-mail: pantyuk@bigmir.net

ПАНТЮК Микола Павлович –

доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ORCID iD: 0000-0001-7336-6714

e-mail: pantyuk.m@bigmir.net

КОНЦЕПЦІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ КРИЗЬ ПРИЗМУ ПЕДАГОГІЧНИХ ПОГЛЯДІВ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. В умовах динамічного і суперечливого сьогодення, у час розбудови національного шкільництва, упровадження концепції Нової української школи питання дошкільної освіти повинні стати засадничо-важливими, оскільки саме у дошкільному віці закладається підґрунтя моральності, духовності, громадянськості та інших пріоритетних особистих цінностей, які у майбутньому стають запорукою успіху життєтворення окремої особистості і держави вцілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні пошуки досконалої моделі дошкільної освіти в Україні відбуваються у кількох напрямках: 1) вивчення різноманітного зарубіжного досвіду в його історичній ретроспективі (Ф. Фребель, М. Монтессорі) та сучасного зарубіжного досвіду (фінська, японська, канадська та інші системи дошкільної освіти); 2) створення цілком нової постмодерної моделі дошкільної освіти, яка б відображала сучасні досягнення науки і технологій і давала можливість дитині з раннього віку пристосовуватися до життя у технізованому та інформатизованому суспільстві; 3) вивчення автентичних українських зразків дошкільної освіти

(С. Русова, О. Дорошенкова, захоронки, вакаційні оселі тощо).

Існує ще один пласт означеного досвіду, який, проте, обґрунтований і популяризований недостатньо, оскільки, як правило, у ньому не виділяється дошкільня як цілком відособлений період життя. Представники цього напрямку вивчають особистість як цілісний феномен і вказують лише на специфіку дошкільного віку як особливого і специфічного у житті людини. До таких учених-практиків ми відносимо В. Сухомлинського – відомого українського педагога, який зумів створити таку освітню модель, у якій людина трактувалася метою освіти, а не засобом; суб'єктом освітнього процесу; творцем власної долі; перетворювачем світу і будівничим власного життєвого шляху.

Метою статті є з'ясування сутності основних пріоритетів, які склали засадничу основу концепції дошкільної освіти В. Сухомлинського.

Витклад основного матеріалу дослідження. Питанням дитинства і дошкільної освіти вчений присвятив чимало місця на сторінках своєї праці, де визначив ті основні орієнтири, які склали міцне науково-прикладне підґрунтя для тогочасної дошкільної освіти, не втратили вони своєї

актуальності і сьогодні, що незаперечно підтверджує їхню істинність і досконалість.

Серед праць ученого, що присвячені цій проблемі слід назвати: «Серце відаю дітям», «Дорослі в країні дитинства», «Як любити дітей», «Виховання любові до знань, до школи і вчителя», «Вчити вчитися», «Учитель і діти». «Школа і сім'я», «Мудра влада педагога» та інші.

Детальніше зупинимося на основних пріоритетах концепції дошкільної освіти В. Сухомлинського і зробимо спробу екстраполювати їх на сучасне освітнє поле, яке потребує методологічного, теоретичного і методичного інструментарію для того, щоб збудувати таку модель дошкільної освіти, яка б не лише враховувала умови сучасності, але й не втратила власну неповторність, автентичність, оригінальність і орієнтованість на українську дитину. Принагідно зауважимо, що ці пріоритети не можуть розміщуватися у певній ієрархічній послідовності, оскільки у житті людини мають різноцінне значення, а у певних життєвих обставинах окремі з них відіграють вирішальну, чи особливо важливу роль у житті людини.

Пріоритет перший: опертя дошкільної освіти на досконале аксіологічне підґрунтя. В. Сухомлинський наголошує, що перш за все слід визначитися із тими цінностями, які мають бути пріоритетними у житті кожної людини, а дошкільне дитинство повинно слугувати фундаментом для розвитку цих цінностей: «Шкільний колектив робитиме все, щоб діти були патріотами своєї Батьківщини, гаряче любили рідну землю і трудовий народ, були чесними, правдивими, працьовитими, добрими й сердечними, чуйними і непримиренними до зла і неправди, мужніми й наполегливими в подоланні труднощів, скромними і морально красивими, здоровими і фізично загартованими. Діти повинні стати людьми з ясным розумом, благородним серцем, золотими руками і високими почуттями» [13, с. 29].

Важливим компонентом успішного дошкільного виховання В. Сухомлинський уважав виховання добрих почуттів: «Досвід підтверджує, що добрі почуття своїм корінням сягають у дитинство, а людяність, доброта, лагідність, доброзичливість народжуються в праці, турботах, хвилюваннях про красу навколишнього світу. Добрі почуття, емоційна культура – це серцевина людяності. Якщо добрі почуття не виховані в дитинстві, їх ніколи не виховаєш, тому що це суто людське утверджується в душі одночасно з пізнанням перших і найважливіших істин, одночасно з переживаннями і відчуженнями найтонших відтінків рідного слова. В дитинстві людина повинна пройти емоційну школу – школу

виховання добрих почуттів» [13, с. 60–61]. Така наукова та життєва позиція не змінюється під впливом жодних суспільних обставин, бо моральні цінності вічні, їхнє релятивістське трактування призводить до руйнування особистості, народу, держави.

Добрі почуття В. Сухомлинський уважав серцевиною людяності і вказував, що їхнє виховання повинно починатися з дошкільного дитинства. Вони утверджуються в душі дитини одночасно з пізнанням перших і найважливіших істин. Педагог наголошує, що саме у дошкільному дитинстві людина повинна пройти емоційну школу, школу виховання добрих почуттів [13].

Аксіологічна складова трактується В. Сухомлинським як необхідна і обов'язкова частина виховання. Перед тим, як пропонувати дитині знання, факти з основ наук, слід визначити ціннісні аспекти людського життя, прилучити дитину до розуміння моральних цінностей, створити відповідну освітню концепцію, розвивати особистість гармонійно. Дитина, яка навчається за таким принципом, уважав педагог, у майбутньому може стати доброю людиною, громадянином, членом суспільства, колективу.

Загальнолюдські цінності і духовність повинні бути основою спілкування між вихователем і дитиною. В. Сухомлинський уважав необхідною умовою формування емоційної культури дитини: «Без постійного духовного спілкування вчителя і дитини, без взаємного проникнення у світ думок, почуттів, переживань одне одного немислима емоційна культура як плоть і кров культури педагогічної» [13, с. 33]. В умовах сьогодення духовність потребує особливої уваги з огляду на переорієнтацію цінностей людського життя, часто зі значною втратою загальнолюдських, їхньою підміною і вихолощенням змісту.

Найважливішим завданням сім'ї і дошкільного закладу вчений вважає «дати кожній дитині щастя». Феномен щастя В. Сухомлинський бачить багатогранно і цілісно. Перш за все вчений вказує, що щаслива людина повинна розкрити свої здібності, полюбити працю і стати в ній творцем, одержувати насолоду від краси навколишнього світу і творити красу для інших, любити іншу людину і вирощувати дітей справжніми людьми [13].

Пріоритет другий: природовідповідність виховання. Пріоритетним завданням дошкільного виховання на етапі дошкільного дитинства вчений вважає збереження здоров'я дитини природними засобами. Свою «Школу радості» В. Сухомлинський побудував згідно із принципом природовідповідності, а природнім засобам зміцнення і збереження дитячого здоров'я педагог визначає особливу

роль у житті дитини-дошкільника. У праці «Серце віддаю дітям» [12] учений згадує, як спорядивши перший раз своїх дітей до школи батьки дали їм чистий охайний одяг і взули їх в незручні нові черевики, хоча діти влітку в селі звикли ходити босоніж. Педагог просив батьків, щоб вони не робили цього. Діти, переконував В. Сухомлинський, повинні відчувати природу.

Групу підготовки до школи В. Сухомлинський проводив «під блакитним небом, на зеленій травичці, під гіллястою грушою, на винограднику, на зеленому лузі». Для вченого спілкування з природою є особливо важливим чинником розвитку дитини, пізнання оточуючого світу і формування найкращих рис особистості. Тісна взаємодія з природою, «з блакитним небом, з садом, з селом, з сонцем» мала стати підґрунтям цілісного пізнання світу, розуміння цінності природи, її ролі у житті людини. У кожній дитині В. Сухомлинський бачив дослідника, відкривача світу, тому заняття у «Школі радості» він намагався побудувати таким чином, щоб дати можливість дітям якнайповніше реалізувати свої дослідницькі вміння і можливості всебічно пізнавати світ.

Кожна дитина, на думку педагога, повинна усвідомити велич і красу природи, найближче зустрівшись з нею: «Так нехай перед нею відкривається чудовий світ у живих фарбах, яскравих і трепетних звуках, у казці та грі, в особистій творчості, в красі, що надихає її серце, в прагненні робити добро людям. Через казку, фантазію, гру, через неповторну дитячу творчість – вірний шлях до серця дитини. Я буду так уводити малюків у навколишній світ, щоб вони кожного дня відкривали в ньому щось нове, щоб кожний наш крок був мандрівкою до джерела мислення й мови – до чудової краси природи. Дбатиму, щоб кожний мій вихованець зростав мудрим мислителем і дослідником, щоб кожний крок пізнання облагороджував серце й гартував волю» [13, с. 32].

Заняття в «Школі радості» В. Сухомлинського не були регламентованими. Вони проводилися в різний час дня, іноді вчений запрошував дітей до школи ввечері, щоб вони могли бачити природу у різних її виявах, не тільки зранку чи вдень, але й тоді, коли сідає сонце, коли воно ховається за горизонт. У той час, переконував педагог, сприймання світу дитиною буде іншим, розвиватиметься її уява, фантазія і «...світ перетворюється для неї на гарну, але все-таки намальовану на полотні картину; казка примушує цю картину ожити» [13, с. 33].

Саме природовідповідність, тісний зв'язок з природою вчений уважав першою і

особливо важливою умовою розвитку дітей: «Ось вихователь веде задушевну бесіду, ось він збирається з вихованцями в ліс, на річку, на роботу в полі. Діти з нетерпінням чекають тих днів, коли вони підуть на екскурсію, будуть варити кашу та ловити рибу, ночувати під відкритим небом, вдивлятися в мерехтіння зірок» [13, с. 10].

Отже, принцип природовідповідності, близькість з природою і природне виховання вчений вважає однією з найважливіших умов становлення особистості дитини-дошкільника і доводить, що така методика хоча і складна для реалізації, проте її освітній потенціал не може зрівнятися з найдосконалішими класними заняттями: «Тому, що вивести дітей на галявину, побути з ними в лісі, в парку – справа значно складніша, ніж провести уроки» [13, с. 17].

Педагог також наголошує, що від того, наскільки вихователь буде усвідомлювати важливість природного виховання дитини, буде залежати і її успіх у житті і вказує: «Чим більшим колом знань треба буде оволодіти, тим більше треба буде рахуватися з природою людського організму в період бурхливого росту, розвитку й становлення особистості – в роки дитинства. Людина була й завжди залишиться дітям природи, і те, що ріднить її з природою, має використовуватися для її прилучення до багатств духовної культури. Світ, що оточує дитину, – це передусім світ природи з безмежним багатством явищ, з невичерпною красою. Тут, у природі, вічне джерело дитячого розуму. Але водночас з кожним роком зростає роль тих елементів середовища, що пов'язані із суспільними відносинами людей, з працею» [13, с. 17].

Пріоритет третій: дитиноцентризм в дошкільному вихованні. Ставлення до дитини як до рівного партнера у спілкуванні, праці, діяльності, навчанні, спогляданні і оцінюванні природи та оточуючого світу тощо для дорослого має стати аксіомою. На ній має ґрунтуватися будь-яка методика раннього виховання. На цьому наголошують сучасні вчені і доводять, що людині дуже важливо «відбутися» дитиною, інакше вона неминуче «зависне» десь на межі дитинства і дорослості. Отже, дитині – дитяче, дорослому – доросле» [2, с. 23]. Дитиноцентричною була і педагогічна концепція В. Сухомлинського – дитина була центральною постаттю освітнього процесу, а виховання, навчання та розвиток у ній розглядалися передовсім з позиції основного їхнього суб'єкта – дитини.

Під дитиноцентризмом крізь призму педагогічної спадщини В. Сухомлинського розуміємо таку особистісно орієнтовану модель виховання дитини, яка розширює її життєві перспективи та орієнтується на

саморозвиток на засадах моралі, гуманізму, демократизму, вільної діяльності й активної життєвої позиції.

Важливими домінантами педагогічного доробку В. Сухомлинського були турбота про кожну дитину; всебічний її розвиток; активний пошук таких форм і методів роботи з дітьми, які б забезпечували освітній комфорт дитини; створення такого життєвого простору, у якому б дитина почувала себе захищеною, комфортно і мала можливість реалізувати власні життєві плани. В. Сухомлинський на сторінках своїх праць задумується над майбутнім своїх вихованців, їхньою долею, життєвою дорогою, цінностями, які будуть визначальними у його вихованців.

Педагогічна концепція В. Сухомлинського ґрунтується на антропоцентризмі і це педагог доводить на сторінках своїх праць: «Без знання дитини – її розумового розвитку, мислення, інтересів, захопленнь, здібностей, задатків, нахилів – немає виховання» [13, с. 13].

Пріоритет четвертий: особлива важливість і цінність дошкільного дитинства для всього людського життя. В. Сухомлинський з глибоким розумінням відносився до дитинства, як пори особливої та вельми результативної у житті людини. Так, створюючи концепцію дошкільної освіти В. Сухомлинський підкреслює цінність дитинства: «Маючи доступ до казкового палацу, ім'я якому – Дитинство, я завжди вважав за необхідне стати в якійсь мірі дитиною» [13, с. 33].

У своїх працях учений наголошував, що саме у цей час закладається фундамент людського життя і для цього слід використати найкращі засоби виховання розвитку й навчання. Вчений уважав, що лише у цьому разі людина зможе максимально застосувати ті резерви, які природа заклала для становлення особистості. З огляду на це В. Сухомлинський ставить особливо високі вимоги перед першим вихователем і вчителем, визнаючи необхідність володіння ним найкращими та найшляхетнішими людськими якостями: «Дитинство – це світ особливий. Діти живуть своїми уявленнями про добро і зло, про хороше й погане; у них свої «критерії» краси, у них навіть свій вимір часу; в роки дитинства день здається роком, а рік – вічністю. Щоб мати доступ у цей дивний палац, ім'я якому – Дитинство, ви мусите перевтілитися. Я переконався, що найголовніше в цій дуже тонкій сфері виховання – це глибоке розуміння, точніше, відчуття серцем дитячого світу – відчуття дитинства. Тільки за цієї умови вам буде доступна мудра влада над вихованцем. Тільки за цієї умови діти не дивитимуться на вас як на істоту, що

випадково потрапила в їхній палац» [13, с. 3].

Дошкільному віку вчений визначає особливу роль у житті людини, вказуючи, що надзвичайно велику роль у формуванні людської особистості відіграють власне роки дитинства – дошкільний і молодший шкільний вік [13, с. 13]. В. Сухомлинський, опираючись на існуючі гуманістичні теорії доводить, що «...від народження до п'ятирічного віку дитина бере з навколишнього світу набагато більше для свого розуму, почуттів, волі, характеру, ніж від п'ятирічного віку до кінця свого життя» [13, с. 14]. Цим вчений ще раз наголошує, що увага до дошкільного віку, знання специфіки дошкільного дитинства педагогом є особливо важливою складовою професійної майстерності педагога.

Дитинство вчений називає найважливішим періодом людського життя і наголошує, що це не підготовка до майбутнього життя, а справжнє яскраве, неповторне, самобутнє життя. Саме від дитинства, від того, яким воно було, залежить майбутнє життя дитини і її життєва траєкторія [13].

Пріоритет п'ятий: тісна взаємодія виховних інституцій у процесі дошкільного виховання. Передовсім йдеться про те, що єдність педагогічних впливів повинна бути невід'ємною частиною такого виховного процесу, який є результативним і успішним для його суб'єктів. Найважливішими виховними інститутами з позиції В. Сухомлинського були сім'я і школа. Роки дошкільного дитинства, проведені у сім'ї стають підвалинами усього наступного життя, накладають на нього значимий відбиток і, як правило, спрямовують вектор життєвої траєкторії особистості.

В. Сухомлинський наголошував на необхідності посилення вимог до сім'ї щодо виконання обов'язків та функцій, особливо виховної. Актуальність такої педагогічної позиції вченого особливо важлива сьогодні, коли українська сім'я, обтяжена різними проблемами та викликами сучасного суспільства, перестає виконувати освітні й виховні функції. Ігнорування питань навчання, виховання, освіти дитини; недостатня увага з боку батьків до проблем входження дитини до нового для неї шкільного простору у перші роки навчання створюють чимало проблем як для дитини та її батьків, так і для суспільства загалом: «Характер дитини стає замкнутим, вона починає любити самотність, тікає від товаришів. У дитини виникає недовіра, ворожість до одного з батьків – батька або матері. Душа дитини залишається навкі пораненою» [13]. В. Сухомлинський у своїх працях дає конкретні вказівки батькам та

вихователям щодо подолання труднощів виховання.

Пріоритет шостий: гармонія навчання, виховання й розвитку у процесі становлення дитини-дошкільника. Розглядаючи навчання, виховання й розвиток рівноважливими і необхідними складовими процесу становлення особистості, наголошуємо, що применшення ролі будь-якого з них шкодить дитині. Особливо наголошуємо на вагомості цілісного підходу до особистості у період дошкільного дитинства: «Зрозуміло, що освітній процес може бути всебічно ефективним лише за умови його цілісності, лише в єдності його навчальних, виховних і розвиваючих функцій, адже й сама особистість є єдиною й неподільною. Будь-які спроби штучного розчленування цієї цілісності, здійснення відокремленого навчального, виховного чи розвиваючого впливу на певні якості особистості заздалегідь приречені, позаяк кінець кінцем ведуть до порушення гармонії, абсолютно неприпустимих перекосів у світосприйнятті й світогляді людини» [4, с. 246].

Йдеться про збалансованість та гармонію трьох субпроцесів становлення особистості – навчання, виховання й розвитку. У період дошкільного дитинства цю гармонію важливо максимально зберегти особливо задля забезпечення психофізичного здоров'я дитини та її комфортного світосприйняття [3]. Дитина, яка відчуває різкий перехід від гри та вільного спілкування до спеціально організованого та системного навчання, перебуває у стані стресу і «протестує» проти такої організації життєдіяльності. Перенесення акцентів із розвитку і виховання на навчання, яке, як правило, передбачає засвоєння великої кількості інформації, що не підлягає систематизації через малий досвід дитини-дошкільника, загрожує йому не лише втратою інтересу до навчання як чогось неприємного і нецікавого, але й суттєво погіршує здоров'я [3].

Збільшення питомої ваги навчання відбувається винятково за рахунок виховання й розвитку, бо якщо дитина повинна чимало годин поспіль перебувати за письмовим столом, виконуючи певні навчальні завдання, то скорочується час для спілкування, гри, розваги, фізичної активності. Це, безперечно, вкрай негативно впливає на її здоров'я й самопочуття.

Важливою для сьогодення є ще одна освітня позиція вченого: обґрунтовуючи і шукаючи модель дитиноцентричної освіти, В. Сухомлинський наголошує на тому, що навчання не може відігравати пріоритетну роль у житті дитини і вказує, що «...не можна протиставляти світ, затиснутий в чорній

класній дошці світу, що пливе за вікном» [13, 15]. Реалізуючи завдання дошкільного виховання В. Сухомлинський застерігає від порушення «безтурботної радості дитинства» надмірною кількістю інформації, регламентованістю занять. Цим питанням учений переймався і намагався знайти такі форми і методи роботи з дітьми, які б максимально сприяли розвитку дитячої особистості, її вихованню, зокрема духовному, і тільки, як наслідок, розумовому вихованню та набуттю певних знань, умінь та навичок: «Василь Олександрович Сухомлинський – педагог-мислитель, якому вдалося створити універсальну для ХХ техногенного століття концепцію навчання, виховання та розвитку дитини. Прагнення обумовити цілісність і значущість дитинства були головним творчим рушієм наукової та педагогічної діяльності вченого» [1].

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Отже, педагогічна концепція дошкільної освіти В. Сухомлинського ґрунтується на загальнолюдських цінностях, визначаючи мораль, духовність, громадянськість, патріотизм її незаперечними пріоритетами; визначає дитинство як особливу пору у житті людини і визначає її незаперечну важливість для наступного життя; трактує дитину як суб'єкта освітнього процесу і визначає свободу як необхідну умову успішного становлення особистості; спирається на природовідповідність як засадничий принцип людського життя і доводить, що гармонія людини і природи є необхідною умовою життя суспільства на кожному етапі його розвитку; вказує на важливість гармонійної взаємодії всіх виховних інституцій та узгодженості їхніх педагогічних впливів на дитину тощо.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Кочубей Т. Д. Філософія дитинства: соціально-педагогічний аспект : навч. посіб. / Т. Д. Кочубей. – Умань: ФОП Жовтий О. О., 2014. – 185 с.
2. Палійчук В. Самоцінність дошкільного дитинства і питання підготовки дитини до школи / В. Палійчук, О. Павлушкіна // Підготовка дітей до школи. Наступність і перспективність: зб. / В. І. Войтенко, Л. А. Грицюк, М. І. Каратаєва. – Хмельницький, 2002. – 140 с.
3. Пантюк Т. Підготовка дітей до школи в Україні: суспільно-педагогічний контекст (друга пол. ХХ – поч. ХХІ ст.): монографія / Тетяна Пантюк. – Дрогобич: РВВ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2016. – 504 с.

4. Скотний В. Г. Філософія освіти: екзистенція ірраціонального в раціональному / В. Г. Скотний. – Дрогобич: Вимір, 2004. – 348 с.
5. Сухомлинський В. Виховання любові до знань, до школи і вчителя // Радянська школа. – 1964. – С. 9–15.
6. Сухомлинський В. Вчити вчитися // Початкова школа. – 1969 р. – Серпень. – № 2. – С. 7–34.
7. Сухомлинський В. Дорослі в країні дитинства // Радянська освіта. – 1945. – № 99. – С. 78–90.
8. Сухомлинський В. Учитель і діти // Радянська Україна. – 1964 – 26 листопада. – С. 56–87.
9. Сухомлинський В. Школа і сім'я // Ударна праця. – 1946 р. – 1 грудня. – С. 78–112.
10. Сухомлинський В. Як любити дітей // Радянська школа. – 1967. – № 7. – С. 68–74.
11. Сухомлинський В. О. Мудра влада педагога // Радянська освіта. – 1967. – № 98. – С. 89–98.
12. Сухомлинський В. Серце віддаю дітям. Науково-популярне видання / В. Сухомлинський. – В-во «Акта», 2012. – 537 с.
13. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Вибрані твори : в 5 т. / В. Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1977. – Т. 3: Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина. – 670 с.

REFERENCES

1. Kochubei, T. D. (2014). *Filosofia dytynstva: sotsialno-pedahohichnyi aspekt : navch. posib.* [The philosophy of childhood: the socio-pedagogical aspect: teach. manual]. Uman.
2. Paliichuk, V. (2002). *Samotsinnist doshkilnoho dytynstva i pytannia pidhotovky dytyny do shkoly.* [The value of pre-school childhood and the issue of preparing a child for school]. Khmelnytskyi.
3. Pantiuk, T. (2016). *Pidhotovka ditei do shkoly v Ukraini: suspilno-pedahohichnyi kontekst (druha pol. XX – poch XXI st.): monohrafiia.* [Preparation of children for school in Ukraine: socio-pedagogical context (second half XX – early XXI century): monograph]. Drohobych.
4. Skotnyi, V. H. (1964). *Filosofia osvity: ekzystentsiia irratsionalnoho v ratsionalnomu.* [Philosophy of education: the existence of irrational in the rational]. Drohobych.
5. Sukhomlynskyi, V. (1964). *Vykhovannia liubovi do znan, do shkoly i vchytelia.* [Bringing of love for knowledge, school and teacher]. Kyiv.
6. Sukhomlynskyi, V. (1969). *Vchyty vchytysia.*

[Learn to study]. Kyiv.

7. Sukhomlynskyi, V. (1945). *Dorosli v kraini dytynstva.* [Adults in the country of childhood]. Kyiv.
8. Sukhomlynskyi, V. (1964). *Uchytel i dity.* [Teacher and children]. Kyiv.
9. Sukhomlynskyi, V. (1964). *Shkola i simia.* [School and family]. Kyiv.
10. Sukhomlynskyi, V. (1967). *Yak liubyty ditei.* [How to love children]. Kyiv.
11. Sukhomlynskyi, V. O. (1967). *Mudra vlada pedahoha.* [The wise power of the teacher]. Kyiv.
12. Sukhomlynskyi, V. (2012). *Sertse viddaiu ditiam.* [I give my heart to the children]. Kyiv.
13. Sukhomlynskyi, V.O. (1977). *Sertse viddaiu ditiam. Vybrani tvory: v 5 t.* [I give my heart to the children. Selected Works: 5 v.]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ПАНТЮК Тетяна Ігорівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Наукові інтереси: підготовка дітей до школи, дошкільна педагогіка, дидактика, корекційна педагогіка, етнопедагогіка.

ПАНТЮК Микола Павлович – доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Наукові інтереси: дидактика, підготовка вчителя до виховної роботи, історія педагогіки, корекційна педагогіка.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

PANTIUK Tetiana Ihorivna – Doctor of Pedagogical Science, Professor, Professor of the Department of General Education and Preschool Education, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: preparation of children for school, preschool pedagogy, didactics, correctional pedagogy, ethnopedagogy

PANTIUK Mykola Pavlovych – Doctor of Pedagogical Science, Professor, Vice-rector of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: didactics, teacher training for educational work, history of pedagogy, correctional pedagogy.

Дата надходження рукопису 04. 06. 2018 р.
Рецензент – д.п.н. професор М. І. Садовий